

Race & Ethnic Fairness in the Courts

Implicitne predrasude

Priručnik za sudove

Jerry Kang

Pripremljeno za potrebe Nacionalne kampanje kako bi se osigurala rasna i etnička pravednost na državnim sudovima u Americi

Avgust 2009.

O PRIRUČNIKU

Priručnik je izrađen za potrebe Nacionalne kampanje kako bi se osigurala rasna i etnička pravednost na državnim sudovima u Americi. U okviru Kampanje se nastoji mobilizirati značajna ekspertiza, iskustvo i opredijeljenost sudija i službenika državnih sudova, kako bi se osigurala i percipirana i stvarna rasna i etnička pravičnost na državnim sudovima u cijeloj zemlji. Kampanju finansiraju Open Society Institute, State Justice Institute i Nacionalni centar za državne sudove. Stavovi ili mišljenja iznesena u Priručniku isključivo pripadaju autoru i ne predstavljaju službene stavove agencija koje ga finansiraju. Za više informacija o Kampanji, posjetite www.ncsconline.org/ref.

O AUTORU I RECENZENTIMA

Jerry Kang je profesor prava na Pravnom fakultetu UCLA. Napisao je mnogo radova i održao veliki broj predavanja o ulozi implicitnih predrasuda u pravu. Za više informacija o profesoru Kangu, posjetite jerrykang.net. Priručniku je svojim recenzijama i komentarima doprinijelo nekoliko osoba koje rade na Nacionalnoj kampanji, između ostalih: Dr. Pamela Casey, Dr. Fred Cheesman, sudija Ken M. Kawaichi, sudija Robert Lowenbach, Dr. Shawn Marsh, sutkinja Patricia M. Martin, gđa Kimberly Papillon, sudija Louis Trosch, i sudija Roger K. Warren.

Sadržaj

Implicitne predrasude: Priručnik	1
Sheme i implicitne spoznaje	1
Implicitne društvene spoznaje	1
Pitanja o predrasudama.....	2
Instrumenti za mjerenje implicitnih predrasuda.....	2
Pervazivne implicitne predrasude	3
Stvarne posljedice.....	4
Prilagodljivost	4
Šira slika	5
Glosar	7
Bibliografija.....	10

Implicitne predrasude: Priručnik

Sheme i implicitne spoznaje (ili "mentalne prečice")

Stanite na trenutak i razmislite o onome što vam svakodnevno bombarduje čula. Razmislite o svemu što vidite, i onome što miruje i što se kreće, sa svim bojama, detaljima i dubinom. Razmislite o onome što čujete u pozadini, možda nekoj pjesmi na radiju, dok dešifrujete stihove i muzičke note. Razmislite o dodiru, mirisu, pa čak i ukusu. I dok se sve to dešava, vi možda šetate ili vozite niz ulicu, izbjegavajući pješake i automobile, sa žvakaćom gumom u ustima, varite doručak i pregledate elektronsku poštu na smartfonu. Kako vaš mozak sve to radi istovremeno?

On to radi tako što procesira stvari kroz sheme, koje su u stvari šabloni znanja koji nam pomažu da konkretne primjere svrstamo u šire kategorije. Npr., kad vidimo neki predmet sa ravnim sjedištem, naslonom i nogama, prepoznamo ga kao "stolicu." Bilo da je od samta ili drveta, na točkove ili sa običnim drvenim nogama, znamo šta se radi sa predmetom koji se uklapa u kategoriju "stolice." Bez trošenja previše mentalne energije, jednostavno sjednemo na nju. Naravno, ako iz nekog razloga moramo pažljivo proučavati stolicu-- zato što nam se sviđa stil ili mislimo da bi se mogla urušiti-- to možemo i učiniti ćemo to. Ali najčešće jednostavno sjednemo na nju.

Mi imamo sheme ne samo za predmete, nego i za procese, npr. kako da naručimo hranu u restoranu. Bez previše objašnjenja, znamo šta to znači kada nam nasmiješena osoba pruži lamelirani papir sa detaljnim opisima hrane i cijena. Čak i kada sletimo na aerodrom u nekoj stranoj državi, znamo kako da slijedimo haotičnu zbrku strelica i ikonica sa prtljagom kako bismo došli do sredstava kopnenog prevoza.

Ove sheme su korisne zato što nam omogućavaju da funkcioniramo bez trošenja vrijednih mentalnih resursa. U stvari, ako nešto ne krene naopako, ove misli se odvijaju automatski, bez svjesnog ili namjernog usmjeravanja. U tom smislu, većina spoznaja su [implicitne](#).

Implicitne društvene spoznaje (ili "misli o ljudima za koje niste znali da ih imate")

Interesantno je da se sheme primjenjuju ne samo na predmete (npr., "stolice") ili ponašanja (npr., "naručivanje hrane"), nego i na ljudska bića (npr., "starije osobe"). Mi prirodno svrstavamo ljude u različite društvene kategorije koje su podijeljene prema očiglednim i hronično dostupnim osobinama, kao što su dob, rod, rasa i uloga. I kao što možemo imati [implicitne](#) spoznaje koje nam pomažu da hodamo i vozimo, isto tako imamo i [implicitne društvene spoznaje](#) koje usmjeravaju naše razmišljanje o društvenim kategorijama. Odakle dolaze te sheme? One dolaze od naših iskustava sa drugim ljudima, od kojih su neka direktna (tj. stvarni susreti), ali je većina indirektna (tj. o njima smo čuli iz priča, knjiga, filmova, medija i kulture).

Ako nastavimo otpakivati ove sheme, vidimo da neke od osnovnih spoznaja uključuju [stereotipe](#), a to su jednostavno osobine koje povezujemo sa određenom kategorijom. Na primjer, ako smatramo da je određena kategorija ljudskih bića krhka-- kao što su starije osobe-- nećemo biti na oprezu. Ako mislimo da neku kategoriju čine stranci - npr. Azijci-- iznenadit će nas njihov tečan engleski jezik. Ove spoznaje uključuju i [stavove](#), a to su općenito ocjenjivački osjećaji koji su ili pozitivni ili negativni. Na primjer, ako prepoznamo nekoga ko je diplomirao na našem

voljenom univerzitetu (alma mater), bit ćemo opušteniji. Pojam "[implicitne predrasude](#)" uključuje i [implicitne stereotipe](#) i [implicitne stavove](#).

Iako naše sažete sheme ljudi mogu biti korisne u nekim situacijama, one mogu izazvati i diskriminirajuće ponašanje ako ne budemo pažljivi. Imajući u vidu ključni značaj pravednosti i jednakog tretmana u sudskom sistemu, advokati, sudije, porotnici i ostalo osoblje moraju se naročito fokusirati na prepoznavanje takvih mogućnosti. Da li, npr., agresivnost povezujemo sa crncima, na način da smatramo da su oni vjerovatno započeli svađu, a ne reagovali u samoodbrani? Ili smo već usvojili lekcije Martina Luthera Kinga Jr.-a i kroz život plovimo kao savršeni "daltonisti" (ili slijepi za rod, etničko porijeklo, klasu itd.)?

[Pitanja o predrasudama \(ili "ovdje je nekako mračno"\)](#)

Jedan od načina da saznate nešto o [implicitnim predrasudama](#) je da jednostavno pitate ljude. Međutim, nakon borbi za građanska prava, postalo je mnogo manje korisno postavljati eksplicitna pitanja o osjetljivim temama. Nalijećemo na "spreman i moćan" problem.

Prvo, ljudi možda neće biti spremni da anketarima i istraživačima kažu šta stvarno misle. Možda će ih ohladiti zrak pun političke korektnosti.

Drugo, i još važnije, ljudi možda i ne znaju šta im je u glavi. Mnoštvo radova u oblasti kognitivne psihologije pokazalo je da smo jako loši u samokritici. Na primjer, manje promjene u okolini mijenjaju naše prosudbe i ponašanje, a da toga nismo ni svjesni. Ako prostorija miriše na lizol, ljudi će urednije jesti. Ljudi koji drže u ruci šoljicu tople kafe (za razliku od hladne) pripisuju toplije (a ne hladnije) osobine ličnosti strancu koji je opisan u kratkoj priči.

Eksperimenti se nastavljaju. Sjetimo se da, prema definiciji, [implicitne predrasude](#) nosimo podsvjesno i bez svjesnog usmjeravanja. Kako onda znamo da li smo pristrani ili pravedni?

[Instrumenti za mjerenje implicitnih predrasuda \(ili "nemoj mi govoriti koliko si težak, samo stani na vagu"\)](#)

Kao odgovor na to, socijalni i kognitivni psiholozi su zajedno sa neuronaučnicima pokušali razviti instrumente kojima se mjere [stereotipi](#) i [stavovi](#), bez oslanjanja na potencijalno nepouzdana samoocjene. Neki instrumenti su lingvistički, gdje se od ljudi traži da rečenicama opišu određenu scenu iz novinskog članka. Čini se da, ako neko pokazuje stereotipno ponašanje, mi jednostavno opišemo šta se desilo. Ako ponašanje nije tipično, osjećamo potrebu da objasnimo šta se desilo. ([Von Hippel 1997](#); Sekaquaptewa 2003).

Drugi instrumenti su psihološki i njima se mjeri koliko se znojimo, kako nam se mijenja krvni pritisak, ili čak koji dijelovi mozga se osvijetle na funkcionalnoj magnetnoj rezonanci. ([Phelps 2000](#)).

Neke tehnike posuđuju elemente od trgovaca. Na primjer, u objedinjenoj analizi se od ljudi traži da daju opću ocjenu malo drugačijih paketa proizvoda (npr., uporedite laptop od 17 inča sa 2GB memorije i 3 USB priključka sa laptopom od 15 inča sa 3 GB memorije i 2 USB priključka). Nudi se nekoliko mogućih izbora, te se na taj način može izmjeriti koliko je svaka karakteristika važna nekoj osobi, iako ona nije imala pojma o pitanju "Koliko biste platili dodatni USB priključak?" Nedavno su socijalni i kognitivni psiholozi prilagodili ovu metodologiju tako što su napravili "pakete" koji uključuju demografske karakteristike. Na primjer, kako

biste rangirali radno mjesto pomoćnika direktora sa platom od 160.000 dolara godišnje u Majamiju koji radi za gđu Smith, u poređenju sa radnim mjestom potpredsjednika koji ima godišnju platu od 150.000 dolara u Čikagu i radi za g. Jonesa? ([Caruso 2009](#)).

Naučnici su bili beskrajno kreativni, ali najšire prihvaćeni instrumenti do sada koriste vrijeme potrebno za reakciju -- a njihova varijanta je korištena više od stoljeća u proučavanju psiholoških pojava. Ovi instrumenti počivaju na osnovnoj ideji da bi se bilo koja dva koncepta koja su u našem umu blisko povezana trebala lakše svrstati zajedno. Ako čujete riječ "mjesec", a onda vas ja zamolim da pomislite na deterdžent za veš, možda će vam "Tide" (plima) brže pasti na pamet. Ako je riječ "CRVENA" napisana crvenom bojom, brže ćemo izgovoriti njenu boju nego kada je riječ "ZELENA" napisana crvenom bojom.

Iako postoji mnoštvo načina za mjerenje vremena potrebnog za reakciju, najtemeljitije testiran je [Test implicitnih asocijacija](#) (IAT). To je neka vrsta video igrice koju igrate, obično na računaru, gdje od vas traže da razvrstate kategorije slika i riječi. Na primjer, u testu o [stavovima](#) o crnoj i bijeloj rasi, na računaru razvrstavate slike bijelaca i crnaca, te Dobre i Loše riječi. Ispostavilo se da većina nas brže reagira kada su lica bijelaca i Dobre riječi svrstane zajedno (a lica crnaca i Loše riječi svrstane u drugu grupu), nego u situaciji kada su lica bijelaca i Loše riječi svrstani zajedno (a lica crnaca i Dobre riječi u drugu grupu). Ta razlika u prosječnoj brzini reagovanja predstavlja mjerilo [implicitnih predrasuda](#). [Ako je ovaj opis teško pratiti, sami isprobajte IAT na web stranici [Project Implicit](#).]

Pervazivne implicitne predrasude (ili "nije to slučajno")

Možda se čini smiješnim mjeriti predrasude igrajući igricu razvrstavanja (tj. IAT). Ali decenija istraživanja uz korištenje IAT testa pokazala je pervazivne razlike u brzini reakcije u svakoj od država u kojoj je test proveden, u skladu sa općim društvenim hijerarhijama: Nijemaca prema Turcima (u Njemačkoj), Japanaca prema Koreancima (kod Japanaca), bijelaca prema crncima, muškaraca prema ženama (kod [stereotipa](#) o "karijeri" i "porodici"), onih svijetle kože prema onima tamne kože, mladih prema starijima, heteroseksualaca prema gej osobama, itd. Ove razlike u vremenu koje se smatraju mjerilom [implicitnih predrasuda](#), sistematične su i pervazivne. One su statistički značajne i nisu rezultat nasumičnih varijacija vjerovatnoće u mjerenjima.

Ovi pervazivni rezultati ne znače da svako ima isti broj bodova kada se radi o predrasudama. Postoje velike razlike od osobe do osobe. Osim toga, društvena kategorija kojoj pripadate može utjecati na vrste predrasuda koje ćete vjerovatno imati. Na primjer, iako većina bijelaca (i Azijci, Latinoamerikanci i američki Indijanci) iskazuju [implicitan stav](#) u korist bijelaca u odnosu na crnce, Afroamerikanci u prosjeku ne pokazuju takve preference. (To naravno znači da oko polovine Afroamerikanaca preferira bijelce, ali da druga polovina preferira crnce.)

Zanimljivo je da su [implicitne predrasude odvojene](#) od [eksplicitnih](#). Drugim riječima, povezane su ali se ponekad značajno razlikuju od [eksplicitnih](#) predrasuda - onih [stereotipa](#) i [stavova](#) koje otvoreno navodimo o sebi u anketama. Najbolje tumačenje je da [implicitne](#) i [eksplicitne](#) predrasude predstavljaju povezane, ali različite mentalne konstrukte. Nijedna vrsta se ne treba posmatrati kao jedino "tačno" ili "autentično" mjerilo nivoa

predrasuda. Oba mjerila nam govore nešto važno.

Stvarne posljedice (ili "zašto bi nas bilo briga?")

Sva ova naučne mjerila su intelektualno zanimljiva, ali pravnike najviše zanimaju stvarne posljedice. Da li ova mjerila [implicitnih predrasuda](#) predviđaju ponašanja ili odluke pojedinca? Da li su milisekunde zaista bitne? ([Chugh 2004](#)). Ako npr. dobronamjerni ljudi posvećeni "pravednosti" nisu pod uticajem [implicitnih predrasuda](#), koga onda briga za rezultate glupe video igrice?

Sve je više dokaza koji potvrđuju da [implicitne predrasude](#), prema mjerenjima IAT-a, predviđaju stvarna ponašanja koja mogu imati istinski uticaj na stvarni život. Prof. John Jost (NYU, psihologija) i kolege su nedavno napravili pregled literature (u štampi) o deset studija koje rukovodioci ne bi trebali ignorirati. Ovo su neki od nalaza različitih laboratorija:

- [implicitne predrasude](#) predviđaju broj poziva na drugi razgovor za posao ([Rooth 2007](#), na osnovu [implicitnog stereotipa](#) u Švedskoj da su Arapi lijeni); [implicitne predrasude](#) predviđaju čudan govor tijela ([McConnell & Leibold 2001](#)), koji bi mogao uticati na to da li osobe smatraju da ih tretiraju pravedno ili pristojno;
- [implicitne predrasude](#) predviđaju na koji način ćemo tumačiti naklonost na osnovu izraza lica ([Hugenberg & Bodenhausen 2003](#));
- [implicitne predrasude](#) predviđaju negativnije ocjene nejasnih radnji Afroamerikanca (Rudman & Lee 2002), što bi moglo uticati na donošenje odluka u teškim predmetima;
- [implicitne predrasude](#) predviđaju negativnije ocjene za poduzetne (tj. samouvjerene agresivne, ambiciozne) žene u nekim postupcima zapošljavanja ([Rudman & Glick 2001](#));

- [implicitne predrasude](#) predviđaju nivo predrasuda strijelca -- koliko je lakše pucati na Afroamerikance nego na bijelce u simuliranoj video igrici ([Glaser & Knowles 2008](#));
- [implicitne predrasude](#) predviđaju ponašanje glasača u Italiji (Arcari 2008);
- [implicitne predrasude](#) predviđaju teško opijanje ([Ostafin & Palfai 2006](#)), suicidalne ideje ([Nock & Banaji 2007](#)) i seksualnu privlačnost prema djeci ([Gray 2005](#)).

U svakoj novoj naučnoj oblasti, ostaju pitanja i kritike -- ponekad oštre.

([Arkes & Tetlock 2004](#); [Mitchell & Tetlock 2006](#)).

A osnovanu skepsu treba ohrabrivati kao obilježje dobre, rigorozne nauke. Ali većina naučnika koji proučavaju [implicitne predrasude](#) smatra da su nagomilani dokazi uvjerljivi.

Na primjer, nedavna meta-analiza 122 izvještaja iz istraživanja, uključujući ukupno 14.900 tema, pokazala je da u osjetljivim domenama stereotipiziranja i predrasuda, [rezultati IAT testa implicitnih predrasuda](#)

bolje predviđaju ponašanje nego [eksplicitne predrasude](#) koje sami priznajemo. ([Greenwald et al. 2009](#)).

A opet, iako se veliki dio novijih istraživanja fokusira na IAT, drugi instrumenti i eksperimentalne metode potkrijepile su postojanje [implicitnih predrasuda](#) stvarnim posljedicama. Na primjer, nekoliko studija je pokazalo da optuženi u krivičnim postupcima koji imaju više Afrocentrične crte lica u određenim kontekstima dobijaju težu kaznu (Banks et al. 2006; [Blair 2004](#)).

Prilagodljivost (ili "ima li ijedna dobra vijest?")

Nalazi o stvarnim posljedicama uznemirujući su za sve nas koji iskreno vjerujemo da ne dopuštamo predrasudama koje prevladavaju u našoj kulturi da inficiraju naše individualno donošenje odluka. Čak ni malo. Srećom, postoje dokazi koji pokazuju

da su [implicitne predrasude](#) prilagodljive i da se mogu promijeniti.

- Važna je motiviranost pojedinca da bude pravedan. Ali prvo moramo vjerovati da postoji potencijalni problem prije nego što ga pokušamo ispraviti.
- Čini se da je okruženje važno. Čini se da socijalni kontakti između društvenih grupa imaju pozitivan efekat ne samo na [eksplicitne, nego i na implicitne stavove](#).
- Treće, čini se da izloženost netipičnim uzorima u okruženju koji funkcioniraju kao "agensi koji uklanjaju predrasude" doista smanjuje nivo naših predrasuda.
  - U jednoj studiji, mentalna vježba zamišljanja profesionalne poslovne žene (naspram odmora na Karibima) smanjila je [implicitne stereotipe](#) o ženama. ([Blair et al. 2001](#)).
  - Izlaganje "pozitivnim" uzorima, kao što su Tiger Woods i Martin Luther King u upitniku o historiji smanjilo je nivo [implicitnih predrasuda](#) prema crncima. (Dasgupta & Greenwald 2001).
  - Kontakti sa profesoricama i dekanesama smanjili su nivo [implicitnih predrasuda studentica](#) prema ženama. (Dasgupta & Asgari 2004).
- Četvrto, različite proceduralne izmjene mogu poremetiti vezu između [implicitnih predrasuda](#) i diskriminatornog ponašanja.
  - U jednostavnom primjeru, orkestri su počeli koristiti zastor tokom audicija za nove muzičare; nakon toga su žene bile znatno uspješnije. ([Goldin & Rouse 2000](#)).
  - U drugom primjeru, smanjen je nivo rodne diskriminacije u postupku odabira načelnika policije tako što su se unaprijed obavezali na primjenu kriterija na osnovu zasluga (da li je važnija snalažljivost u knjigama ili na ulici?).

(Uhlmann & Cohen 2005).

Da bi se provjerilo da li postoje predrasude u bilo kojoj situaciji, često moramo priznati da rasa, rod, seksualna orijentacija i druge društvene kategorije možda utiču na donošenje odluka. To priznanje je suprotno različitim oblicima "sljepila" (npr., daltonizam).

Kad govorimo o ovim nalazima koji upućuju na prilagodljivost, ne želimo biti slijepo optimistični. Na primjer, puki društveni kontakt nije univerzalni lijek (panacea), budući da su psiholozi naglasili da su određeni uslovi važni za smanjenje nivoa predrasuda (npr., interakcija pod jednakim uslovima; ponovljena, smislena saradnja). Također, kratkotrajno izlaganje netipičnim uzorima može biti potisnuto ponovljenim izlaganjem tipičnim [stereotipima](#) iz medija ([Kang 2005](#)).

Čak i ako smo skeptični, poenta je da rezignirano odmahivanje rukama nema opravdanja. To nauka svakako ne traži od nas. Iako je zadatak težak, možemo ostvariti istinska unapređenja u nastojanjima da postignemo pravdu i pravednost.

Šira slika (ili "šta znači biti vjerni nadzornik pravosudnog sistema")

Važno je pratiti širu sliku. Fokus na [implicitnim predrasudama](#) ne bavi se postojanjem i uticajem [eksplicitnih](#) predrasuda -- [stereotipa](#) i [stavova](#) koje ljudi prepoznaju i prihvataju. Također, inercija iz prošlosti se nije raspršila. Čak i kada bi se nekim magičnim štapićem izbrisale sve [eksplicitne](#) i [implicitne predrasude](#), današnji život bi i dalje nosio terete nepravedne prošlosti. Dakle, kao pažljivi nadzornici pravosudnog sistema, mi trebamo nastojati da ozbiljno shvatimo sve oblike predrasuda, uključujući [implicitne](#).

Ipak, Amerikanci gledaju na sudski sistem kao na jednu instituciju koja je bez predrasuda, nepristrana, fer i pravedna. U tipičnoj sudnici se miješa veliki broj ljudi, često neznanaca iz različitog društvenog miljea, u intenzivnom, stresnom, emocionalnom, a ponekad i neprijateljskom okruženju. U takvim

okruženjima, neizbježno će se javiti složena masa [implicitnih](#) i [eksplicitnih](#) predrasuda.

Primarna odgovornost sudije i drugog sudskog osoblja je da upravljaju ovom složenom društvenom situacijom punom predrasuda u cilju provođenja pravde i pravednosti -- i to tako da svima bude očigledno.

Glosar

Napomena: Mnoge od ovih definicija preuzete su iz rada autora Jerry Kang & Kristin Lane, *A Future History of Law and Implicit Social Cognition* (neobjavljeni rukopis iz 2009.)

Stav

Stav je "asocijacija između datog predmeta i date evaluativne kategorije." R.H. Fazio, et al., Attitude accessibility, attitude-behavior consistency, and the strength of the object-evaluation association, 18 J. EXPERIMENTAL SOCIAL PSYCHOLOGY 339, 341 (1982).

Evaluativne kategorije su pozitivne ili negativne, a stavovi kao takvi odraz su onoga što volimo i ne volimo, čemu smo skloni ili nismo, onoga čemu prilazimo i što izbjegavamo. Vidi i [stereotip](#).

Bihevioralni realizam

Pravac među u pravnim naučnicima koji poziva na ugrađivanje tačnijih i realnijih modela ljudskog odlučivanja i ponašanja u zakone i politike. To podrazumijeva proces od tri koraka:

Prvo, identificirati pomake u umu i bihevioralne nauke koje pružaju tačniji model ljudske spoznaje i ponašanja.

Drugo, uporediti taj novi model sa latentnim teorijama o ljudskom ponašanju i odlučivanju koje su ugrađene u zakon. Ove latentne teorije obično su odraz "zdravog razuma" prema naivnim psihološkim teorijama.

Treće, kada je novi model u neskladu sa latentnim teorijama, zamolite zakonodavce i pravne institucije da uzmu u obzir tu nepodudarnost.

Takvo uzimanje u obzir zahtijeva ili izmjene zakona kako bi se uskladili sa tačnijim modelima razmišljanja i ponašanja, ili pružanje

transparentnog objašnjenja "promišljenih, ekonomskih, političkih ili vjerskih razloga za zadržavanje manje tačnog i zastarjelog stava." Kristin Lane, Jerry Kang, & Mahzarin Banaji, [Implicit Social Cognition and the Law](#), 3 ANNU. REV. LAW SOC. SCI. 19.1-19.25 (2007)

Disocijacija

Disocijacija je jaz između [eksplicitnih](#) i [implicitnih](#) predrasuda. [Implicitne](#) predrasude su obično veće od [eksplicitnih](#), mjereno standardnim jedinicama. Često naše [eksplicitne](#) predrasude mogu biti skoro nepostojeće, iako su naše [implicitne predrasude](#) veće.

Čini se da postoji neka umjerena povezanost između [eksplicitnih](#) i [implicitnih predrasuda](#). Vidi: Wilhelm Hofmann, [A Meta-Analysis on the Correlation Between the Implicit Association Test and Explicit Self-Report Measures](#), 31 PERSONALITY & SOC. PSYCH. BULL. 1369 (2005) (izvještavanje o srednjoj korelaciji populacije $r=0.24$ nakon analize 126 korelacija). Većina naučnika odbacuje ideju da su [implicitne predrasude](#) jedino "istinsko" ili "autentično" mjerilo; i [eksplicitne](#) i [implicitne](#) predrasude doprinose potpunom razumijevanju predrasuda.

EksPLICITNO

EksPLICITNO znači da smo svjesni neke svoje misli ili osjećaja. Ovaj pojam ponekad također podrazumijeva da tačno razumijemo izvor te misli ili osjećaja. Konačno, ovaj pojam često uključuje i svjesno odobravanje takve misli ili osjećaja. Na primjer, ako neko ima eksPLICITNO pozitivan stav prema čokoladi, onda ta osoba ima pozitivan stav, zna da ima pozitivan stav i svjesno podržava i slavi tu sklonost. Vidi i [implicitno](#).

Implicitno

Implicitno znači ili da smo nesvjesni neke misli ili osjećaja, ili da griješimo u vezi s tim. R. Zajonc, *Feeling and thinking: Preferences need no inferences*, 35 *AMERICAN PSYCHOLOGIST* 151 (1980). Ako smo nesvjesni neke misli ili osjećaja, ne možemo navesti da je imamo, kada nas neko pita o tome. Vidi i [eksplicitno](#).

Test implicitnih asocijacija

IAT od učesnika zahtijeva da brzo svrstaju pojedinačne stimulativne poticaje u jednu od četiri različite kategorije koristeći samo dva odgovora (na primjer, u tradicionalnom kompjuteriziranom IAT-u, učesnici bi mogli odgovarati samo korištenjem tipke "E" na lijevoj strani tastature ili "I" na desnoj strani). Na primjer, u IAT-u koji se bavi stavovima u odnosu na dob, postoje dvije društvene kategorije: MLADI i STARI, i dvije dodatne kategorije, DOBRO i LOŠE. MLADI i STARI mogu biti predstavljeni crnobijelim fotografijama lica mladih i starijih ljudi. DOBRO i LOŠE bi moglo biti predstavljeno riječima koje se lako povezuju sa pozitivnim ili negativnim afektom kao što je "veselje" ili "agonija." Očekivalo bi se da će osoba sa negativnim [implicitnim](#) stavom prema STARIMA brže odgovarati kada ista tipka označava STARO i LOŠE, a druga tipka MLADO i DOBRO, nego kada se zamijene dobro i loše u ovim parovima.

IAT su izmislili Anthony Greenwald i kolege sredinom devedesetih godina prošlog stoljeća. Project Implicit, koji osobama omogućava da urade ove testove online, održavaju Anthony Greenwald (Washington), Mahzarin Banaji (Harvard) i Brian Nosek (Virginia).

Implicitni stavovi

"[Implicitni](#) stavovi su tragovi ranijih iskustava koje osoba nije identificirala (ili je pogrešno identificirala) kroz introspekciju, a koji posreduju u stvaranju povoljnog ili

nepovoljnog osjećaja, misli ili djelovanja prema društvenim objektima." Anthony Greenwald & Mahzarin Banaji, [Implicit social cognition: attitudes, self-esteem, and stereotypes](#), 102 *Psychol. Rev.* 4, 8 (1995). Općenito, mi nismo svjesni svojih implicitnih stavova i možda ih nećemo podržati nakon samoanalize. Vidi i [stav](#); [implicitno](#).

Implicitne predrasude

Predrasuda je udaljavanje od određene tačke koja je označena kao "neutralna." Predrasude u [implicitnim stereotipima](#) i [implicitnim stavovima](#) nazivaju se "implicitne predrasude."

Implicitni stereotipi

"[Implicitni](#) stereotipi su tragovi ranijih iskustava koje osoba nije identificirala (ili je pogrešno identificirala) kroz introspekciju, a koji posreduju u pripisivanju osobina pripadnicima neke društvene kategorije." Anthony Greenwald & Mahzarin Banaji, [Implicit social cognition: attitudes, self-esteem, and stereotypes](#), 102 *Psychol. Rev.* 4, 8 (1995). Općenito, mi nismo svjesni svojih [implicitnih stereotipa](#) i možda ih nećemo podržati nakon samoanalize. Vidi i [stereotip](#); [implicitno](#).

Implicitne društvene spoznaje

Društvene spoznaje su [stereotipi](#) i [stavovi](#) o društvenim kategorijama (npr., bijelci, mladi, žene). [Implicitne](#) društvene spoznaje su [implicitni stereotipi](#) i [implicitni stavovi](#) o društvenim kategorijama .

Stereotip

Stereotip je asocijacija između datog predmeta i određenog atributa. Na primjer: "Norvežani su visoki." Stereotipi mogu podržavati opći stav. Na primjer, ako neko voli visoke ljude, a Norvežani su visoki, ova će osobina vjerovatno doprinijeti pozitivnoj orijentaciji prema Norvežanima. Vidi i [stav](#).

Valjanosti

Da bi utvrdili da li su neki novi instrumenti i nalazi valjani, naučnici često traže različite valjanosti, kao što je valjanost statističkih zaključaka, interna valjanost, valjanost konstrukta i prediktivna valjanost.

- Kod potvrđivanja valjanosti statističkog zaključka, postavlja se pitanje da li je tačno izračunata utvrđena korelacija između nezavisnih i zavisnih varijabli.
- Kod utvrđivanja interne validnosti, razmatra se da li je pored korelacije dokazana i uzročno-posljedična veza. Odnosno, da li postoje potencijalni suprotni faktori koji su proizveli tu korelaciju?
- Kod utvrđivanja valjanosti konstrukta, razmatra se da li konkretni zabilježeni detalji (rezultati koje je registrovao neki instrument) u stvari predstavljaju apstraktni mentalni konstrukt koji nas zanima. Što se tiče IAT-a, neko se može zapitati da li se ovim testom u stvari mjeri snaga mentalnih asocijacija koje pojedinac stvara između društvene kategorije i nekog [stava](#) ili [stereotipa](#)
- Kod prediktivne valjanosti, razmatra se da li se nekim testom predviđa ponašanje, npr. u formi ocjene, prosudbe, fizičkog pokreta ili odgovora. Ako se prediktivna valjanost dokaže u realnim okruženjima, postoji veći razlog da se ove mjere shvate ozbiljno.

Bibliografija

Allen R. McConnell & Jill M. Leibold, [Relations Among the Implicit Association Test, Discriminatory Behavior, and Explicit Measures of Racial Attitudes](#), 37 J. Experimental Soc. Psychol. 435 (2001)

Anthony G. Greenwald, et al., [Understanding and Using the Implicit Association Test: III. Meta-Analysis of Predictive Validity](#), 97 J. Personality & Soc. Psychol. 17 (2009)

Brian D. Ostafin, & Tibor P. Palfai, [Compelled to Consume: The Implicit Association Test and Automatic Alcohol Motivation](#), 20 Psych. of Addictive Behav. 322 (2006)

Claudia Goldin & Cecilia Rouse, [Orchestrating Impartiality: The Impact of "Blind" Auditions on Female Musicians](#), 90 Am. Econ. Rev. 715 (2000)

Dan-Olof Rooth, [Implicit Discrimination in Hiring: Real World Evidence](#) (Institute for the Study of Labor, Discussion Paper No. 2764, April 2007)

Denise Sekaquaptewa, et al., Stereotypic Explanatory Bias: Implicit Stereotyping as a Predictor of Discrimination, 39 J. Experimental Soc. Psychol. 75 (2003).

Dolly Chugh, [Societal and Managerial Implications of Implicit Social Cognition: Why Milliseconds Matter](#), 17 Soc. Just. Res. 203 (2004)

Elizabeth A. Phelps, et. al., [Performance on Indirect Measures of Race Evaluation Predicts Amygdala Activation](#), 12 J. Cog. Neuroscience 729 (2000).

Eric Luis Uhlmann & Geoffrey L. Cohen, Constructed Criteria: Redefining Merit to Justify Discrimination, 16 Psychol. Sci. 474 (2005)

Eugene M. Caruso, Dobromir A. Rahnev, & Mahzarin Banaji, [Using Conjoint Analysis to Detect Discrimination: Revealing Covert Preferences from Overt Choices](#), 27 Soc. Cognition 128 (2009)

Gregory Mitchell & Philip E. Tetlock, [Antidiscrimination Law and the Perils of Mindreading](#), 67 Ohio St. L.J. 1023 (2006)

Hal R. Arkes & Philip E. Tetlock, [Attributions of Implicit Prejudice, or "Would Jesse Jackson Fail the Implicit Association Test?,"](#) 15 Psychol. Inquiry 257 (2004)

Irene V. Blair et al, [The Influence of Afrocentric Facial Features in Criminal Sentencing](#), 15 Psychol. Sci. 674 (2004)

Irene V. Blair, Jennifer E. Ma, & Alison P. Lenton, [Imagining Stereotypes Away: The Moderation of Implicit Stereotypes Through Mental Imagery](#), 81 J. Person. & Soc. Psych. 828 (2001)

Jerry Kang, [Trojan Horses of Race](#), 118 Harv. L. Rev. 1491 (2005)

Kurt Hugenberg & Galen V. Bodenhausen, [Facing Prejudice: Implicit Prejudice and the Perception of Facial Threat](#). 14 Psychol. Sci. 640 (2003)

Laurie A. Rudman & Matthew R. Lee, Implicit and Explicit Consequences of Exposure to Violent and Misogynous Rap Music, 5 Group Processes & Intergroup Rel. 133 (2002)

Laurie A. Rudman & Peter Glick, [Prescriptive Gender Stereotypes and Backlash Toward Agentic Women](#), 57 J. Soc. Issues 743 (2001)

Luciano Arcuri et al., Predicting the Vote: Implicit Attitudes as Predictors of the Future Behavior of Decided and Undecided Voters, 29 Political Psychology 369

Matthew K. Knock & Mahzarin R. Banaji, [Prediction of Suicide Ideation and Attempts Among Adolescents Using a Brief Performance-Based Test](#), 75 J. Clinical & Consulting Psychology 707 (2007).

Nicola S. Gray, et al., [An Implicit Test of the Associations Between Children and Sex in Pedophiles](#), 114 J. Abnormal Psych. 304 (2005)

Nilanjana Dasgupta & Anthony G. Greenwald, [On the Malleability of Automatic Attitudes:](#)

[Combating Automatic Prejudice with Images of Admired and the Disliked Individuals](#), 81 J. Person. & Soc. Psych. 800 (2001)

Nilanjana Dasgupta & Shaki Asgari, Seeing is Believing: Exposure to Counterstereotypic Women Leaders and Its Effect on the Malleability of Automatic Gender Stereotyping, 40 J. Experimental Soc. Psychol. 642 (2004)

R. Richard Banks, Jennifer L. Eberhardt, Lee Ross, Discrimination and Implicit Racial Bias in a Racially Unequal Society. 94 Calif. Law Rev. 1169 (2006)

William Von Hippel et al., [The Linguistic Intergroup Bias As an Implicit Indicator of Prejudice](#), 33 J. Experimental Soc. Psychol. 490 (1997)